

o|ay lar yo|um lar

BÜGAY MÜHENDİSLİK BÜROSUNDA DİRENİŞ

Özel kesimde çalışan teknik elemanların sendikalaşma mücadelesi hergün yeni adımlar atıyor. Mühendislik bürolarında çalışan teknik elemanlar da bu mücadelede, yapılan her türlü baskılara karşın haklarını almak için direniyorlar. BÜGAY Mühendislik Bürosunda olanlar yukarıda söylenenlerin en yeni bir örneği.

Yenişehir'de, adı geçen büronun önünde, en doğal haklarını kullanıp sendikalı olmak istedikleri için işlerine son verilen teknik elemanlar bekliyor. Odamız yöneticileri BÜGAY emekçileriyle görüşüp sorunları ve talepleri hakkında bilgi aldılar. Direnişin öyküsü kısaca şöyle; BÜGAY Mühendislik'te çalışan 11 teknik eleman 3 ay önce SOSYAL-İŞ Sendikası'na giriyor. Sendikanın zamanı gelince yaptığı toplu sözleşme

çağırışına işverenin cevabı, 11 teknik elemanı işten atmak oluyor. "1976 yılında iş alamadığı gerekçesiyle faaliyete son verdiğini" belirten işveren, büro girişindeki tabelayı da kaldırıyor. Teknik elemanlar 25 Ağustos'tan bu yana sürmekte olan direnişlerine başlıyorlar. Direnişin ikinci günü, giriş yerinde bulunan ve ücret sorunlarıyla sendikal haklara ilişkin pankartlar polis tarafından toplanıyor, çalışanlar karakola götürülerek geceyarısına kadar orada tutuluyorlar.

Direnişin yasal yönüne gelince, işverenin kanunsuz lokavt niteliğindeki davranışı sendika tarafından savcılığa bildiriliyor, savcılık da lokavtın kanunsuz olduğu görüşüne katıldığından 7. Asliye Ceza Mahkemesinde dava açılıyor. Bunun yanı sıra, sendika tarafından toplantıya çağrılan işveren (buna sendikacı deyimiyle 10. Madde toplantısı deniliyor) bu çağrıya da cevap vermiyor.

Şimdi işverenden Uzlaştırma Kuruluna katılmak üzere bir aracı istenmiş durumda. Eğer işveren bunu da cevaplamazsa, çalışanların yasal grev hakları doğmuş

olacak. Yani işveren şimdiye kadar "kendi çabasıyla" çalışmalarını sürdürdüğü bürosunda işi durdurmak zorunda kalacak.

ÇALIŞANLAR NE İSTİYOR ?

Teknik elemanların ekonomik isteklerinin fazla olduğunu ileri süren işveren, büronun kazancının bu istekleri karşılamayacağını söylüyor. Buna karşılık işçiler istenen ücret artışının düşük bir düzeyde olduğunu belirtiyorlar. Toplu sözleşme taslağında belirtilen rakamlar bu söylenenleri doğruluyor. Gerçekten, işveren her ne kadar 1976 yılında iş alamadığını belirtiyorsa da, şimdiden almış olduğu işlerin sayısı ve getireceği kazanç biliniyor ve bunlar işverenin iddialarını yalanlıyor.

ÇÖZÜM NE OLACAK ?

Sorunu salt BÜGAY'in sorunu olarak görmek doğru değil. Dün ALTINOK'ta vardı, bugün BÜGAY'da. Ülkemizde tüm çalışan kesimin her gün yoğunlaşan ekonomik sorunları ve bu sorunların aşılması için çalışanların mücadelesi giderek gelişecektir. So-

Oda yöneticilerimiz, BÜGAY çalışanlarıyla...

runu bu süreç içinde görmek gerekiyor.

BÜGAY olayında işveren Odamızın üyesi. Oda, üyelerinin mesleki ve ekonomik haklarını gözetir. Bu gözetme bazen "doğruları gösterme" biçiminde de yerine getirilebilir. Serbest çalışan mühendis ve mimarların kendi iş ve yaşam koşullarını düşünmeleri doğal. Ama aynı durum çalışanlar için de söz konusu, ve bu da an-

cak çalışanların sendikalaşması ile güvence altına alınabilir. Sendikalaşma mücadelesine karşı çıkmak, bu yasal haklarını kullandılar diye çalışanları işten atmak gibi yasal olmayan uygulamalar içine giren mühendis ve mimarlar, üyelerinin sendikal haklarını almak doğrultusunda mücadele veren, tüm çalışanların ekonomik, demokratik mücadelesine elinden geldiğince katkı koyan Meslek Odaları ile

karşı karşıya gelmek durumunda kalacaktır. Çalışanlardan yana, sendikal hakların kazanılması doğrultusundaki mücadelemizin gereğidir bu.

Büro sahibi mühendis ve mimarlarla, bürolarda çalışan sendikasızsız işçilerin sorunlarını çözmek doğrultusunda, gerek üyelerimizle gerek diğer teknik eleman örgütleri ile yaptığımız çalışmalar devam edecektir.

SİSAG DİRENİŞİ ÜZERİNE...

SİSAG, Hacettepe Vakıflarına bağlı bir limited şirket. 1969'da kurulmuş. SİSAG adı "Servis, İşletme, Sistem, Araştırma, Geliştirme" sözcüklerinin baş harflerinden oluşuyor. SİSAG'ın faaliyet alanları; bilgi işlem, servis, büro hizmetleri, araştırma hizmetleri, bilgisayar sistemleri pazarlaması ve bakımı ile yapı projelendirme. Matbaacılık ve bilgisayar montajcılığı alanlarında yaptığı yeni yatırım ve girişimlerle de SİSAG faaliyet alanlarını yaygınlaştırma yolunda.

SİSAG kamuoyunda üniversite seçme sınavları destek organizasyonu, mektupla yüksek öğretim, yaygın öğretim ve örgün öğretim için yaptığı programlama çalışmaları ile tanınıyor. Şirketin çalışmaları genel olarak kamu ve özel kesim için yaptığı sözleşmeli bilgi işlem, sistem çözümler ve araştırma projeleri ile hastahane ve üniversite yapıları projelendirmesi olarak özetlenebilir. Özellikle bilişim teknik bilimi alanındaki uygulama çalışmalarısıyla StSAG kurulduğu 1969 yılından beri ülkedeki önemli bir boşluğu doldurulmasına çalışıyor.

Halen SİSAG'da çoğu teknik personel, 150'yi aşkın işçi çalışıyor. Kuruluş dönemindeki başarılar ve hızlı gelişme bu genç kadronun güç koşullar altında ve geceli gündüzlü çalışmasıyla elde edilmiş. Ancak StSAG yönetimi, kuruluşundan bu yana gelişip büyümede gösterdiği başarıyı, bu başarıyı borçlu olduğu

personeline daha iyi çalışma koşulları, sosyal ve ekonomik olanaklar sağlamak yönünde göstermemiş.

Halen SİSAG'da ne-belli başlı bir personel ve ücret politikası var, ne de çalışanların görev, yetki ve sorumlulukları saptanmış. Yöneticiler hâlâ ilk kuruluş günlerinin "herkes her işi yapar" havasındalar. Uzmanlaşmaya ve çalışanların kendilerini geliştirmelerine hiç önem verilmiyor. İşçilerin ekonomik ve sosyal olanakları da kuruluştan bu yana, İş Kanunundaki asgari ölçülerin bir adım bile ötesine geçirilmemiş. Tüm uygulamalar SİSAG personelinin bugüne kadar sorumsuzca sömürüldüğünü göstermekte.

SİSAG yönetiminin sorumsuzluğunu, SİSAG çalışanlarının birkaç ay önce başlattıkları sendikalaşma hareketine gösterdiği tepkilerden görmek mümkün. SİSAG'in bir vakıf şirketi olmasına karşın, yöneticiler işçilerin yasal ve haklı sendikalaşma girişimlerine tipik bir patron şirketi yaklaşımıyla sert bir tepki göstermiş. İlk tepki sendikal hareketi başlangıçta kırmak amacıyla dokuz işçinin işine son vermek. Bunu toplu sözleşme görüşmelerini boykot etmek izliyor. Halen SİSAG yönetimi ücret kesintisi, mesai saatlerini sabah 7.30 ve 11.30'da başlayan postalara ayırma, iş saatlerini uzatma, görev tenzili gibi çeşitli maddi ve manevi baskılar uygulayarak çalışanları bezdir-

mek ve sendikal hareketi kırmak amacıyla. Bir yandan da, yönetim, çalışanların bilinçli ve kararlı tutumu karşısında, SİSAG'a ait makine ve teçhizatla merkez binası içindeki büyük bir alanı TEKSİS ve METEKŞAN adı altında kurduğu paravan şirketlere devrederek sendikal harekete karşı önlem almaya çalışıyor.

Toplu sözleşme görüşmelerinin işverenin toplantılara gelmemesi yüzünden uyumsuzlukla sonuçlanması üzerine Uzlaştırma Kurulu oluşturuldu, ancak kurul kararları da işçiler ve işveren tarafından kabul edilmedi. Kamu sektöründe ödenen ücretlerin altında ücret almakta olan, hiçbir iş güvencesi olmadan son derece keyfi bir yönetim ile güdülmek istenen SİSAG çalışanları her türlü işveren baskı ve oyunlarına karşı koyarak haklarını almaya kararlılar. Bu amaçla, yasal grev haklarını kullanmak üzere, alınan grev kararını üyesi buldukları SOSYAL-İŞ Sendikası 18.9.1976 tarihinde işverene bildirdi.

İşverenlerin, sendikal mücadeleyi kırmak için, yeni şirketler kurarak işlerini devrettikleri, böylelikle sendikalı teknik elemanla yeni şirkete alınan teknik elemanı temelde ortak olan mücadelede karşı taraflar durumuna getirmeye çalıştıkları bilinmekte.

Üyelerimizi, bu nitelikte bir şirket olan TEKSİS'te çalışarak işverenlerin geleneksel oyununa araç olmamaları konusunda uyarırken, Elektrik Mühendisleri Odası olarak, SİSAG çalışanlarının haklarını elde etmek için giriştikleri sendikal mücadelelerini tümüyle desteklediğimizi bir kez daha duyuruyoruz.

1 EYLÜL DÜNYA BARİŞ GÜNÜ KUTLANDI

1 Eylül "Dünya Barış Günü" çeşitli ilerici örgütlerin katıldıkları oturum ve gecelerle kutlandı.

1 Eylül "Dünya Barış Günü"nü kutlamak amacı ile İlerici Kadınlar Derneği, Türkiye Yazarlar Sendikası, Karikatürcüler Derneği, İstanbul Barosu, TÖB-DER, TUS-DER, TMMOB İlerici Gençler Derneği yöneticilerinin oluşturdukları Komite bir basın toplantısı düzenleyerek, Türkiye'de ilk kez kutlanan günün anlam ve kutlama programı hakkında bilgi verdi.

Komite adına açıklama yapan sözcüler, Dünya Barış Günü'nün kutlanması ile barış konseylerinin amacının, dünyada kalıcı barış için el ele vermek olduğunu anlatarak, savaş kışkırtıcılığının, silahlanma yarışının sürüp gittiği bir dönemde dünya insanların barışa çağrı kampanyasında birleştiklerini söylediler.

1 Eylül'ün faşist Hitler Ordusunun Polonya'ya girerek İkinci Dünya Savaşını başlattığı gün olduğu ve Dünya Barış Konseyi tarafından Dünya Barış Günü olarak ilan edildiği hatırlatılan toplantıda, 500 milyon insanın atom silahının yasak edilmesi için imza kampanyasına katıldığı, insanların Üçüncü Dünya Savaşı tehlikesinden korunmak istendiği, barışı savunanların 2. Stokholm toplantısında büyük başarıya ulaştıkları anlatıldı.

Barışı savunmak ve korumanın ulusal bağımsızlık ve demokrasi savaşıyla ayrı düşünülemediğini belirtiltiği toplantıda ayrıca, Türkiye'nin ilk antiemperyalist savaşı veren ülkelerden biri olduğu hatırlatılarak emperyalistlerin oyunları sonunda Türkiye ve Yunanistan halklarının birbirlerine düşman kamplara ayrılmasının acı bir gerçek olduğuna işaret edildi.

Bu toplantının yanı sıra DİSK tarafından da toplantılar ve anma geceleri düzenlendi. Ayrıca çeşitli kuruluşlarca bildirimler yayımlandı ve afişlemeler yapıldı.

GÖKÇEKAYA SANTRALI DAVA KONUSU OLDU

Gökçekaya su santralının üç biriminin montaj, bakım ve onarım hataları nedeniyle tam kapasite ile bir türlü üretime geçememesiyle ortaya çıkan yarım milyar liralık enerji kaybı ve onarım giderleri yüzünden, Amerikan

ACC Halmes firması ile Türkiye Elektrik Kurumu, DSİ 15. Bölge Müdürlüğü mahkemelik olmuştur.

Geçtiğimiz Şubat ayında Gökçekaya santralının üçüncü birimindeki generatörün stator bölümündeki sargıları tamamen yanmış ve en geç 1976 Ağustos ayı içinde devreye sokulacağı ileri sürülmüştü. Oysa, yanan generatörün onarım işlerinin 6 aylık bir süreyi daha gerektirdiği belirtilmiştir.

Gökçekaya santralının bakım işlerini üstlenen TEK ve DSİ 15. Bölge Müdürlüğü, üçüncü birimdeki 100 MVA'lık generatörün yanmasına montaj hatasının yol açtığını öne sürerlerken, türbinlerin montajını yapan Amerikan Halmes firması yetkilileri de, grupların kontrolünün yapılmadığını, yarım milyar liraya yaklaşan enerji kaybı ile onarım masraflarına neden olduğunu savunmuştur.

TEK ile DSİ 15. Bölge Müdürlüğü ve Amerikan Halmes firmasının birbirlerine açtıkları karşılıklı dava sürerken, üçüncü birimin montajını gerçekleştiren Halmes firmasının mühendisi Bruno, santraldaki görevinden alınmıştır.

Başbakan Süleyman Demirel, 1965 yılında Gökçekaya Barajının temelini atarken "Bu santral Türkiye'nin elektrik ihtiyacını karşılayacak" demiş, ancak ilk birim parça ithalindeki gecikmeler yüzünden 6 yılda tamamlanmış ve çeşitli aksamalarla, üç birimi birden bugüne dek tam kapasite ile bir türlü çalışmayan santral, Orta Anadolu Bölgesini bile besleyememiştir.

Bir yetkili, 1973 yılında üretime geçen santralın noksan kapasitede çalıştığına işaret ederek üçüncü birimin 1 yılda üreteceği enerji ve bunun sanayiye aktaracağı ortalama 565 milyon kWh'lık enerji kaybının, mali portesi 1 milyar 200 milyon lira olan barajın yatırım tutarına ulaşmak üzere olduğunu belirtmiştir.

MAKİNA MÜHENDİSLERİ ODASI SANAYİ KONGRESİ

TMMOB Makina Mühendisleri Odası 23-27 Kasım 1976 tarihleri arasında bir: sanayi kongresi düzenleyecektir.

Makina Mühendisleri Odası Genel Sekreteri Neşet Kocabıyıkoğlu'nun açıklamasına göre Oda tarafından düzenlenen üçüncü sanayi kongresi olan bu kongre, daha öncekilerden farklı boyutlarda ele alınacaktır. Makina Mühendisleri Odası ileri bir tarihte ayrıca bir "Bilimsel ve Teknik Kongre" düzenleyecek ve makina mühendisliğine ilişkin teknik konuların tartışılmasını gündeme getirecektir.

Sanayi kongresinin sanayileşme sorununun ekonomik, toplumsal ve siyasal boyutlarıyla ve en geniş çerçevede tartışılacağı bir forum olması amaçlanmaktadır.

TİB AYLIK BÜLTENİ 3 YAŞINDA

Tüm İktisatçılar Birliği tarafından yayımlanan TİB Aylık Bülteni, üçüncü yılma girdi. Bu bültenin, okurlarımızı yakından ilgilendiren ve onların mesleki ve sosyal sorunlarına ışık tutan bölümlerine dergimizde zaman zaman yer verdiğimiz hatırlanacaktır.

Aşağıda, TİB Aylık Bülteninin şimdiki kadarki sayılarında

ELEKTRİK MÜHENDİSLİĞİ 237

yeralan ve ilginizi çekeceğini umduğumuz kimi yazıların başlıklarını bulacaksınız.

- Vergi İadesi Oyununu Halka Açıkıyoruz

(Sayı 1, Temmuz 1974)

- Pahalılık Giderek Artıyor - Dünya Bankası - Çokuluslu Tekeller (Bayer)

(Sayı 2, Ağustos 1974)

- İşten Çıkmalar Artıyor - ABD'nin Teknolojik Önderliği

(Sayı 3, Eylül 1974)

- Enflasyon ve İşçi ücretleri
- Tekelci Sermaye ve "Sanayileşme"
- Margarin Sıkıntısı ve Ünilever Tekeli
- Az gelişmiş ülkelere Sermaye İhracatında Uluslararası Kuruluşların Rolü

(Sayı 4, Ekim 1974)

- Türkiye'de Konutlar - Tekelci Sermaye ile İçice

(Sayı 5, Kasım 1974)

- Ölesiye Açlık ve Silahlanma Yarışı
- Türkiye'de İşçi Ücretleri ve Enflasyon
- Dünya'da ve Türkiye'de Gelir Dağılımı

(Sayı 6, Aralık 1974)

- Emperyalizmle Bütünleşmiş İlaç Firmaları Halk Sağlığı ile Oynuyor
- Türkiye'de İthalatçılar ve Uluslararası Tekelci Sermaye
- Türkiye'de İş Kazaları

(Sayı 7, Ocak 1975)

- Yerli Tekelci Sermaye ve Emperyalizmle Bütünleşme
- Türkiye'de Televizyon Üretimi

(Sayı 8, Şubat 1975)

- Bütçe Tasarısı Kanu Kesiminde Çalışan İşçilerin Sırtından Sermayeye Yeni Fonlar Sağlanmasını Öngörüyor
- Son Zamlarla İlgili TİB Görüşü

(Sayı 9, Mart 1975)

- Pahalılık
- Uluslararası Enerji Ajansı
(Sayı 10, Nisan 1975)

- Hükümet Programı
- Uluslararası Kalkınma Kurumu (AID)

(Sayı 11, Mayıs 1975)

- Bilim, İktisat, İdeoloji ve Üniversiteler
- Ücret ve Türkiye'de İşçi Ücretlerinin Gelişimi
- Petrol Sorunu Yine Gündemde

(Sayı 12, Haziran 1975)

- Sosyal Sigortalar Kurumu
- Enerji Bunalımının Kaynağı Kapitalist Sistemdir

(Sayı 14, Ağustos 1975)

- Grevler ve Sermaye Çevrelerinin Tutumu
- İşsizlik
- Sömürü ve Kadın
- TÖB-DER, TMMOB ve TİB Genel Başkanlarının Basına Açıklamaları

(Sayı 15, Eylül 1975)

- Kredi Sistemi ve Hakim Sınıflar

(Sayı 16, Ekim 1975)

- Kapitalist Toplumda İş ve Yabancılaşma
- Devalüasyon

(Sayı 17, Kasım 1975)

- Türkiye'de Teşvik Tedbirleri
(Sayı 18, Aralık 1975)

- İşçi-Memur Ayırımı
- Bazı Göstergelerle 1975 Yılında Türkiye Ekonomisi

(Sayı 19, Ocak 1976)

- Madencilikte Emperyalist Sömürü
- Enerji Ajansı

Sayı 21, Mart 1976)

- Ülkemizde Ampul Üretimi ve Tekelci Sermaye

(Sayı 22, Nisan 1976)

- Asgari Ücretler
- Türkiye-AET İlişkileri

(Sayı 24, Haziran 1976)

ÇOKULUSLU ŞİRKETLER ÜZERİNE

Çokuluslu şirketlerin (ÇUŞ) dünya ekonomisi ve emperyalist sömürü mekanizmasındaki yeri ve önemiyle ilgili bilinçlenme gün geçtikçe yoğunluk kazanmakta. 1973 yılında 3 trilyon dolarlık gayri safi dünya üretiminin % 15'i veya 450 milyar dolarlık kısmı ÇUŞ'lar tarafından yapıldı. Bu miktarın yaklaşık olarak yarısı ise AED kökenli ÇUŞ'lara ait. Bu şirketlerin boyutlarının ne ölçülere vardığını, çeşitli ülkelerin gayri safi milli hasılları ile ÇUŞ'ların yıllık satışları karşılaştırarak ortaya koymak mümkün. Çizelgede de görüldüğü gibi, bu karşılaştırma, ÇUŞ'ların ulaştığı önemli büyüklükleri, sahip oldukları uluslararası etkinliği ve en büyüklerinin ABD kökenli olduğunu ortaya koymakta.

ÇUŞ'lar güçlerini, dünyadaki yeni olanak ve fırsatları değerlendirerek, kaynaklarını sanayiden sanayiye ve ülkeden ülkeye kaydırarak ve dünya ölçüsünde kâr maksimizasyonunu gerçekleştirerek oluşturuyorlar. ÇUŞ'lar hareketlilik olanaklarını sonuna dek kullanırken, işçiler ve ulusal hükümetler hâlâ belli sınırlar içinde kalmaktalar. Böylece ÇUŞ'lar, büyük ölçüde, denetimden uzak bir biçimde gelecek nesilleri de etkileyecek politikalar oluşturuyorlar.

Bu konudaki en büyük aldatmaca, ÇUŞ'ların yatırım ve işletme politikalarının ve kararlarının en iyi kaynak dağılımını sağladığı ve toplam refahı artırdığı

yolundaki iddia. Giderek, geri kapitalist ülkelerin ÇUŞ'larla işbirliği yaparak kalkınmalarını sağlayabilecekleri bile ileri sürülüyor. Eldeki veriler ve değerlendirmeler, bu tür iddiaların geçersizliğini ve emperyalist sömürüyü gizleme amacı güttüğünü gösteriyor.

Öte yandan, Amerika'da kimi sendika liderleri (!) ÇUŞ'lan, teknoloji ve üretim olanaklarını yurt dışına taşıdıkları için suçlamakta ve böylece ÇUŞ'ların

ABD'de işsizliği artırdığını, vergi gelirlerini azalttığını ve ödemeler dengesi sorunlarını yoğunlaştırdığını iddia etmektedirler. ABD'de ÇUŞ'ların ekonomik etkilerine ilişkin kaygıların artmasına koşut olarak, AED kökenli ÇUŞ'ların faaliyetlerine karşı dünya ölçüsünde duyulan rahatsızlık giderek belirginleşmekte, yoğunlaşmakta.

Birçok ülke, ÇUŞ'lan, AED etkisinin ve hegemonyasının ekonomik alandaki uzantısı, olarak görmek ve bunların esasta emperyalizmin vazgeçilmez öğelerini oluşturduğunu bilmekteler. Bu nedenle de geri kapitalist ülkelerde üretim araçlarının ulusallaştırılması sorunu politik tartışmanın en önemli konusu haline gelmekte.

ÇUŞ'ların faaliyetlerine karşı ABD'de ortaya çıkan kaygılar, son 20 yılda ortaya çıkan iki olgu ile açıklanabilir. Bunlardan ilki, imalat sanayiinde dolaysız yatırımlar şeklinde yurt

dışına, özellikle Avrupa'ya akan ABD sermayesi, ikincisi ise, yoğunlaşan AED ödemeler dengesi krizleridir. Bu tür sorunları inceleyip değerlendirmek için ilk olarak kimi kavramlara değinmekte yarar var.

Herşeyden önce ÇUŞ kavramı üzerinde tam bir anlaşma olmadığını belirtmek gerek. Uluslararası işlemleri olan şirketlerden söz edilirken ya "çokuluslu" yada "uluslararası" kavramlarından biri kullanılmakta. Başlangıçta bu kavramlar ülke dışı satışları büyük oranlara varan şirketler için kullanılıyordu. Savaş sonrası dönemde ise, dış satışları yanında dolaysız yabancı yatırımların da önem kazanması, bu kavramların uygulanmasında kargaşa yarattı. Çizelgede adı geçen ÇUŞ'lar bir incelendiğinde bunların birtakım ortak nitelikler taşıdığı anlaşılıyor. Bir kez, ÇUŞ'lar bir çok ülkede iş yapmakta ve bu ülkelerde üretime ek olarak araştırma ve geliştirme faaliyetlerini de sürdürmektedirler.

Yönetimleri ve sahiplikleri açısından da çokuluslu bir niteliğe sahipler. Faaliyetleri ulusal sınırları aşmakta ve stratejileri tek merkezden yönetilmekte. ÇUŞ'lar büyük mali olanaklara sahip olduklarından, dünyanın her yanında kârlı olanakları değerlendirebilmekteler. Yıllık satışları 100 milyon dolar ile 40 milyar dolar arasında değişen ÇUŞ'ların ülke dışı satışlarının toplama oranı ortalama % 25 dolayında. Aynı şekilde, yabancı ülkelerdeki dolaysız yatırımları toplam yatırımlarının % 20'sine varmakta.

Ülke dışı yatırımlarla ilgili olarak ÇUŞ'lar düşey ve paralel diye nitelenen ikili bir yapıya sahip. Düşey yapı oluşumunda, bir mal üretmek için gerekli parçalar çeşitli ülkelerde üretildikten sonra birleştiriliyor. Diğer bir deyişle, bir mal üretmek için çeşitli ülkelerdeki kuruluşlar arasında bir iş bölümü söz konusu burada. Bu üretim şeklinde, niteliksiz işçiye gerek var. Dolayısıyla, yatırımlarla ilgili yer seçiminde, üretimin kesintisiz olması ve ucuz üretim maliyetleri önemli rol oynuyor.

Paralel yapılu oluşumda ise, bir ana kuruluş ve çeşitli ülkelerdeki şubeler yer alıyor. Bu şubeler üretim kapasiteleri açısından bağımsız birimler ve görevleri belli malları üretip çevre pazarlarında satmak. ÇUŞ'lar kimi zaman geri kapitalist ülkelerdeki üretim birimlerinde ürettikleri malları kendi gelişmiş pazarlarında satmayı amaçlasalar bile, ülke dışı yatırımların ana dürtüsü kârlılığı artırmanın yanında, çoğu ülkedeki ithal kısıtlamaları ve gümrük duvarının yarattığı pazar sorunundan kurtulmak. Ayrıca, çeşitli pazarların ihtiyaçlarına uygun mal üretme gereği de bu bölgelerde üretim birimi kumaya neden oluyor.

ÇUŞ'ların gelişimi çeşitli aşamaları içermekte. Başlangıçta, ürettiği malları uluslararası dağıtıcılar aracılığıyla dış pazarlarda satmak amacıyla ihraç eder. İkinci aşamada, yabancı ülkelerde satış şubeleri kurar

ve üçüncü aşamada dolaysız yatırımlar yoluyla yabancı ülkelerdeki üretim birimlerinde, o bölge pazarları için mal üretimine geçer. Son aşamada ise, bölgesel üretim birimleri işletme yetkisine sahip olur ve ana merkez yalnızca planlama ve koordinasyon görevini üstlenir.

Ülke dışındaki dolaysız sermaye yatırımlarının nedenleri ise şöyle sıralanabilir: Diğer ülkelerdeki hammadde kaynaklarını kolayca ele geçirip ucuz kullanarak sömürme, ithalat kısıtlamaları ile gümrük engellerini aşma, üretim ve ulaştırma maliyetlerini minimize etme ve en önemlisi yabancı piyasaları ele geçirmek. Böylece, ÇUŞ'ların stratejileri, esas olarak, piyasa paylarını kendi çıkarlarına göre yeniden düzenleme oluyor. Bu strateji, genellikle kârlılığı artırmak ve hızlı büyüme oranlarını gerçekleştirmek için yeni pazarlar yaratma aşamasında saldırgan bir nitelik kazanıyor.

Böylece, dış pazarlara satış, ihracat yoluyla yetersiz kalmaya başlayınca dolaysız sermaye yatırımları bu ülkelere akmaya başlıyor. Dolayısıyla, ÇUŞ'ların faaliyetlerinin oluşumuna katkıda bulunan iki temel öge, dış pazarları ele geçirmek ve geri kapitalist ülkelerdeki ucuz emekten ucuz üretim maliyetlerinden yararlanmak oluyor. Bütün bunların altında yatan temel nedenin ise daha çok kâr elde etmek ve daha hızlı büyümek olduğu açık.

ÇUŞ'lar dünya ihracatı içinde % 25'lik bir paya sahip ve ÇUŞ'ların ihracatı dünya ihracatına oranla daha hızlı büyüyor. Bu şirketlerin ABD dış ticaretini olumsuz yönde etkilediği savı ise yanlış. Çünkü ABD Senatosu Mali Konular Komitesi'nin Şubat 1973'de yayınlanan bir raporuna göre, 1966-70 döneminde ABD kökenli ÇUŞ'lar ABD ticaret dengesine 3,4 milyar dolarlık olumlu bir katkıda bulunmuşlar. Sanayi kesimleri itibariyle ise ABD ihracatı 24 kesimde 7,3 milyar dolarlık bir artış gösterirken, diğer 8 sanayi kesiminde ithalat artışı ancak 3,4 milyar dolar düzeyinde kalmış. Bu rakamlar, ÇUŞ'ların faaliyetleri sonucunda ABD'nin dış ticaretteki kazancını artırdığını gösteriyor.

Diğer bir aldatmaca ise ÇUŞ'ların faaliyetlerinin ABD'nde işsizliği artırdığı iddiası. ABD Senato Raporu, incelenen dönemde, ABD sanayi kesimindeki işçi sayısının oldukça hızlı bir biçimde arttığını ortaya koyuyor.

Buna benzer diğer iddiaları da gene Batı kaynaklı verileri kullanılarak çürütmek kolay. Ancak burada önemli olan, ÇUŞ'ların kapitalizmin emperyalizm aşamasında, emperyalist sömürü mekanizmasının önemli bir parçasını oluşturduğunun bilincine varıp, bu tür şirketleri bu temel işlevleri açısından değerlendirmek. Bu yapıldığında, ÇUŞ'lara ilişkin iddia ve tartışmalar açıklık kazanıyor, yanlış değerlendirmeler önleniyor.

(Tüm İktisatçılar Birliği
Aylık Bülteni, S.26,
Ağustos 1976)

Çizelge: Ülkeler ve çokuluslu şirketlerin Gayri Safi Milli Hasıla yada Gayri Safi Yıllık Satışları (Milyon Dolar, 1970)

1) ABD	974,10	58) ttestem Electric	5,86
2) Sovyetler Birliği	504,70	61) Gulf Oil	5,40
3) Japonya	197,18	62) U.S.Steel	4,81
4) Federal Almanya	186,35	65) Volkswagemrerck	4,31
5) Fransa	147,53	66) Hestinghouse Electric	4,31
6) İngiltere	121,02	67) Standart Oil (Calif.)	4,19
7) İtalya	93,19	69) Philips Electric	4,16
8) Çin	82,50	71) British Petroleum	4,06
9) Kanada	80,38	73) Ling-Temco-Vought	3,77
10) Hindistan	52,92	74) Standart Oil (Ind.)	3,73
15) Meksika	33,18	75) Boeing	3,63
20) Romanya	28,01	76) Dupont	3,62
23) Genesal Motors	24,30	78) Shell Oil	3,59
25) Pakistan	17,50	79) Imperial Chemical	3,51
27) Standart Oil (NJ)	16,55	80) British Steel	3,50
29) Ford Motor	14,98	82) General Telephone	3,44
30) Avusturya	14,31	83) Nippon Steel	3,40
35) Macaristan	11,33	85) Hitachi	3,33
36) Royal Dutch/Shell	10,80	86) RCA	3,30
12) Türkiye	9,06	87) Good Year Tire	3,20
43) General Electric	8,73	88) Siemens	3,20
45) IBM	7,50	90) Libya	3,14
47) Mobil Oil	7,26	91) Suudi Arabistan	3,14
48) Chrysler	7,00	92) Swift	3,08
49) Unilever	6,88	93) Farbwerke Hoechst	3,03
50) Kolombiya	6,61	94) Union Carbide	3,03
53) ITT	6,36	95) Daimler-Benz	3,02
54) Texaco	6,35	98) Bethlehem Steel	2,94
55) Portekiz	6,22	99) Basf	2,87

Elektrik Mühendisleri Odası
Yönetim Kurulu

Aybars Urgan Başkan
Abdülkadir Kahraman Başkan Yrd.
Bekir özgirgin Yazman Üye
Mahmut Kurtulmaz sayman üye
Teoman Alptürk üye
Doğan Anakök üye
Oğuz Kınmkan üye

İstanbul Şubesi
Yönetim Kurulu

Yüksel Birdal Başkan
Alaattin Anahtarcı Başkan Yrd.
Yavuz Çizmeci Yazman Üye
Berkay Günay sayman üye
Gönül Taylan üye
Hüseyin Yeşil üye
Hanna Can üye

İzmir Şubesi
Yönetim Kurulu

Ergun Elgin Başkan
Yüksel Levendoğlu Başkan Yrd.
İrfan Arabacı Yazman üye
Muammer Göksel Sayman Üye
Ömer Güner üye
Muammer Argün üye
Ajlan Kural üye

Elektrik Mühendisleri Odası

Ihlamur Sokak 10/1
Yenişehir - Ankara
Tel. 25 32 72 - 25 32 73

İstanbul Şubesi

Cumhuriyet Caddesi 283
Engin Han Kat.2
Harbiye - İstanbul
Tel. 48 50 52 - 48 50 53

İzmir Şubesi

Talat Paşa Bulvarı 17/1
Alsancak - İzmir
Tel. 14 89 73

ELEKTRİK MÜHENDİSLERİ ODASI TEMSİLCİLİKLERİ

Adana Yaşar Okşaçoğlu
TEK Köy Elektrifikasyonu
7.Bölge Müdürlüğü

Antalya Durmuş Arı
Hv.Meyd.Inş.Bölge Müdürlüğü

Aydın can İnalöz
TEK Batı Anadolu Şube Md.
3.Bölge Başmühendisliği

Balıkesir şahin şen
SEKA Müessese Müdürlüğü PK.201

Bitlis Hasan Dalkıran
Can Kitabevi

Burdur İrfan Bilgin
Uzun Çarşı No.46

Bursa Ahmet Akkçük
Veziroğlu Cad. Kent İşhanı Kat.5
Tahtakale

Çorlu Yasin Zirek
Cumhuriyet Meydanı
Bilgin Pasajı 13

Çorum Y.İzzettin Hürer
çimento Fab., Santral Şefi

Denizli Abdullah Şavklı
İller Bankası Başmühendisliği

Diyarbakır Burhan Elçioğlu
Kunt İsmailpaşa, 3.Sokak
Yenişehir

Elazığ Kenan Elmasult
Yapı İşleri 10.Bölge Müdürlüğü

Eskişehir İsmet Erorta
Yunus Emre Cad., No.67

Gaziantep Ali Ercan
Hürriyet Cad.,
Kamil Afat İşhanı Kat. 3

İsparta Ahmet Emir
TEK 5.Bölge Müdürlüğü

İçel Ali öztürk
Kuvayi Milliye Cad. No: 94

Karabük Ömer Çolakoğlu
Hürriyet Cad.
özmen işhanı No.247

Kastamonu Fehmi Tuncel
Belediye Cad. NO.46/A

Kayseri yetkin önem
TEK İş. ve Bkm. Başmüh. PK.9

Kocaeli sait Bülbül
Belediye Elektrik İşletmesi

Konya Birol Adalğ
TEK Köy Elektrifikasyonu
15.Bölge Müdürlüğü

Kütahya Rüştü Kaytancı
Yapı İşleri 4.Bölge Müdürlüğü

Malatya Hasan Baran
Mazıcı İşhanı Kat.2 No.204

Muğla Şakir Ülkü
İller Bankası Başmühendisi

Nevşehir Şahin Yurtbeğendi
Şehir Palas Otel

Niğde Mustafa Karadal
Aşağı Kayabaşı Mah.,
Kuyulu çıkması No.5

Rize Halil Sağol
TEK Köy Elektrifikasyonu
13.Bölge Müdürlüğü

Sakarya Faruk Aoloğlu
TEK 4.Bölge Başmühendisliği

Samsun A.sefa ütkü
TEK Köy Elektrifikasyonu
13.Bölge Müdürlüğü

Sinop Muzaffer Sarılar
Boeing Serv. Inc. Radar

Sivas İsmail Nalçacıoğlu
TEK 9. Bölge Baş Mühendisi

Tekirdağ Aydın Gönültaş
TEK Köy Elektrifikasyonu
12. Bölge Md. Millet Cad.324/2

Trabzon Kemal Kazmaz
İller Bankası 9.Bölge Md.lüğü

Urfa Mahmut Tellalbaş
Belediye ESO İşletmesi

Zonguldak İbrahim Tatbul
EKİ Yüksek Gerilim
Başmühendisliği